

PRAWICA (525) *sb n*

Oba a jasne (w tym w pierwszym 7 r. błędne znakowanie).

sg *N* prawica (64). ◇ *G* prawice (36), prawicy (3); -e : -y *SarnStat* (1:3). ◇ *D* prawicy (5). ◇ *A* prawicę (44). ◇ *I* prawicą (37). ◇ *L* prawicy (331). ◇ *pl G* prawic (1). ◇ *A* prawice (1). ◇ *I* prawicami (1). ◇ *L* prawic(a)ch (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Prawa strona; miejsce po prawej stronie; dextra (dextera) Vulg, PolAnt, Cn (343) :*

a. *Prawa strona osoby [w tym: czyja (267): G sb i pron (104), pron poss (84), ai (79)] (336) :* Poglądałem na prawicę y widziałem/ á nie był kto by poznał mie [*Vulg Ps* 141/5]. *TarDuch* E.

W przeciwstawieniu: »prawica... lewica« (12): Ogarnęło mnie od prawice łzczęcie łwiata tego, z lewice niełzczęcie, przed łobą marna chwala, za łobą łubowanie w przyłzłych grzechach, z gori dułzny nieprziijaciel, z dołu ciało *WróbŻółt* K7. *Cf Wyrażenia przyimkowe.*

Zwrot: »po prawicy, na prawicy być« = *a dextris esse Vulg [szyk zmienny] (2:1):* Obaczałem Pána przed łobą zówždy ábowiem ná práwicy mi iełt że bym łie nieporułłył. *Leop Act* 2/25; Po práwicy iego [*króla babilońskiego*] była wroźba (ná) Ieruzalim [*in dextera eius fuit divinatio Ierusalaim*]/ áby łtawiał tárány/ [...] (wołaiąc) áby bito *BudBib Ez* 21/27[22]; *WujNT Act* 2/25.

Wyrażenia przyimkowe: »z prawice« (1): *A Pan s práwice twoiey [a dextris tuis Ps* 109/5]/ połamie czału łniewu łwego włzytki krole. *RejPos* 231.

»na prawicy, na prawicach« = *ad dexteram, a dextra, a dextris Vulg (20:1):* Włłakoź ieden Dłmas łjmienie^m/ tzo na prawicy wifiał/ widzátz iłż boga oytza prołi za łwé krzyżowniki/ kárál towarzłłłá łwego z łluznieniá *OpecŻyw* 144v, 154; *TarDuch* C6; Mowi to Prorok do pana Iełufa. Pan bog na prawiczach twoich pokaził dnia łniewu łwego krole. *WróbŻółt* 109/5; *RejPs* 68; *LubPs* Z; Vłthánow nád nim grzełłniká: á Czárth niech łtoi ná práwicy iego. *Leop Ps* 108/6 [*przekład tego samego tekstu: LubPs*]; Nie łtawiy go [*nieprzyjaciela*] wedle łiebie/ áni go łádzay ná práwicy twoiey: áby łnac obrociwłzy łie nie łtánął ná twym mieyłcu *Leop Eccli* 12/12; *HistRzym* 71v; *RejPos* 105 [2 r.].

~ *W przeciwstawieniu:* »na prawicy... na lewicy« (3): Wiedziono téz s niłm dwu łotru iednego na prawicy/ drugié^g na lewicy *OpecŻyw* 136; Szli tedy łynowie łłráelłcy przez łrzodek łuchego morza/ bo była wodá iáko by mur/ ná práwicy y ná lewicy ich. *Leop Ex* 14/22; *BielKron* 18.

Szereg: »na prawicy a (abo) na lewicy« = *tuż obok, w bezpośredniej bliskości (6):* Iáko téz y oná mátká [...] Ianá y Iákubá s. téz łie tych tytułow nápieráá od niego [*Jezusa*]/ áby ieden z nich łiedzyał ná práwicy á drugi ná lewicy iego [*a dextra et laeva Vulg Matth* 20/21] *RejPos* 300v, 66v, 311v, 312, 313v, 314. [*Zawsze przekład i aluzje do tego samego tekstu*].

Cf Zwrot. ~

»po prawicy« = *a dextris, ad dexteram PolAnt, Vulg; in dextera PolAnt (23):* *A Pan twoy po práwicy twey będzie cie łtrzedz bełpiecznie LubPs* Z3; *A (ták) Iehoiádá ofiárownik wziął łkrzynię [...] y połtawł iá przy łłtarzu po práwicy káżdego gdy wchodzi do domu Iehowine^g. BudBib* 4.Reg 12/9; Y Vkazał mi Iehofzue^g offiárnika wielkiego łtoiącego przed ániólem Iehowy/ y łprzeiwnik (*marg*) Albo Satan iełłi po Hywreyłku wolłłz. (–) łtał po práwicy iego łprzeiwiáiąc łię mu. *BudBib Zach* 3/1, 4.Reg 23/8, *Is* 44/20; *StryjWjaz* D5.

~ *W przeciwstawieniu*: »po prawicy ... po lewicy« (8): *BudNT Matth 27/38*; Krolá w łzáty nowe/ Vbránego/ Krákowłki Biskup po práwicy/ Wiedli w Kołcioł/ Kuiáwłki Biskup po lewicy. *StryjWjaz Cv*; Ná nim [na stolcu] siedział Monárchá/ á Pánowie z łrony. Siedli też w łwých Infulách Księża po práwicy/ Ziemkáká rádá siedziáká Krolá po lewicy. *BielSen 8*; *LatHar 700, 713, 725*; A z nim wkrzyżowáli dwu zboycow: iednego po práwicy/ á drugiego po lewicy iego. *WujNT Mar 15/27, Matth 27/38*.

Szereg: »po prawicy a (i, abo) po lewicy« = *tuż obok, w bezpośredniej bliskości; ex dextris et ex sinistris PolAnt; ad dexteram et ad sinistram Vulg (7)*: Day nam ábychmy siedzieli/ ieden po práwicy twey/ á drugi po lewicy twey/ w łławie twoiey. *BudNT Mar 10/37, Mar 10/40; CzechRozm 20*; ále siedzieć po práwicy moiey y po lewicy/ nie ielt moia rzecz dáć wam/ ále którym ielt zgotowano od oycá moiego. *WujNT Matth 20/23, Matth 20/21, Mar 10/37, 40*.

Cf Zwrot. ~

Przen (1) :

Wyrażenie przyimkowe: »na prawicy« (1):

~ *W przeciwstawieniu*: »na prawicy ... na lewicy« (1): Serce mądrego bywa ná práwicy/ á ferce łzalonego ná lewicy [*Cor sapientis in dextera eius, et cor stulti in sinistra illius Vulg Eccle 10/2*]. *BielKron 81v*. ~

α. *O Bogu*: *Zaszczytne miejsce w królestwie niebieskim, w którym przebywa Chrystus i będą przebywali wierni, którzy po sądzie bożym dostąpią zbawienia (289)* : *OpecŻyw 150*; W tymże ćiele práwdziwy^m wierzymy iż Pan Kryłtus włąpił nád wżyłtki niebiołá widomie/ [...] do Stolice Mágełtatu Bołkiego ná práwicę Oycowłká/ ktora to práwicá/ áczkolwiek łpolną część chwały y włzechmocności Bołkiey známionuie/ iednák y mieśce pewne w łobie zámyká/ o którym łam P. Kriłtus powiedzieć raczył/ że tám włtępic miał/ á łwoim wiernym mieśce zgotowác. *WujJudConf 71; CzechRozm 199*; Pánie ráczże nas záchowác/ tych wżyłtkich łtráźliwych rzeczy/ ktore tu pewnie máią przyść/ rácz nas k práwicy łwey przyłczyć *ArtKanc T*.

W przeciwstawieniu: »prawica... lewica (9), lewo« (10): *BibRadz *2v*; boś iáko ná kazániu pod Pánem Kryłtułem práwicę od lewice/ tákeś pod Krolem Polłkim ná they náłzey rozmowie oddzielił godne od niegodnych. *OrzRozm P; RejPos 231v*; Y což rozumiemy [...] iákoby Oćiec iego [*Krystusa*] miał práwicę y lewicę/ ponieważ Bog ielt? A iákoż łie vkazał Páwłowi iádácemu do Dámáłzku? iákoż go S. Szczępan łtoiącego ná práwicy widział? *WujJud 70v; SkarKaz 242b. Cf Wyrażenia przyimkowe*.

Zwroty: »być na prawicy, po prawicy« [*w tym: bożej (8), Boga Ojca (1), u Boga Ojca (1), Ojcowskiej (2), u Ojca (1); o Chrystusie (14)*] = *a dextris, in dextera esse PolAnt, Vulg [szyk zmienny] (15:4)*: *LubPs Z3v; KrowObr 10*; Kryłtus ieltći tym ktory vmárl/ y owłzem też ktory powłtał/ y ktory ielt ná práwicy Bożey/ ktory też prósi za námi. *BibRadz Rom 8/34 [przekład tego samego tekstu: BiałKat, CzechEp 246, WujNT], *7, Matth 25/34; RejPos 242; BiałKat 88v*; Oznaymiłéś mi drogę żywotá/ á obfítóć wełela ielt z obliczem thwoim/ po práwicy thwey łá rołkołzy áż ná wieki. *GrzegŚm 25; KuczbKat 53; WujJud 177*; wedle Kredá wyznawamy práwdziwie być w niebie ná práwicy Oycowłkiey Páná Chriłtułá z łrony człowieczeńłtwá łwego *WujJudConf 176v; CzechRozm 193v, 268; CzechEp*

246, 311; Tedy rzecze krol tym ktorzy będą po prawicy iego: Podźcie błogofławieni oycá mego
WujNT Matth 25/34, Rom 8/34, 1.Petr 3/22; SkarKaz Oooob.

»na prawicy posadzić, posadzenie, posadzony; po prawicy posadzić, sadzać, posadzony« [*w tym: bożej (3), Boga Ojca (1), Ojcowskiej (2), Ojca (1); o Chrystusie (18)*] = *constituere ad dexteram Vulg* [szyk zmienny] (11:4:3;1:1:1): *WróbŻółt G3, 117; 110 pśalm O pośádzieniu fyna bożego ná práwicy bogá oycá. RejPs 224v; A ták gdy ftyfzymy wśzędzie ciála zmartwychwśtanie/ vwielbienie/ ná Práwicy Bożey s Ktyfthufem pośádzienie: fzukaymyfz tedy tego GrzegŚm 8, 15; CzechRozm 8v, 12, 37, 123v, 175v, 180v, 221v; CzechEp 310, 328; NiemObr 104; ArtKanc H2v; Błogofławieńftwo y dziękowanie/ niechay będzie P. Iezuśowi Chryfufowi/ fpaniále ná Oycowśkiey práwicy pośádzonemu LatHar 547, 339, 605; Rozum [tj. Chrystus]/ Iż z niebá pośzedł od Bogá lámego/ Ná kśztałt y podobieńftwo będąc ftworzon iego. [...] Ktorego łamo Bośftwo głowę wywyzłzyło/ Y ná práwicy fwoiey w niebie pośádziło. KołakSzczęśl C4v; WujNT Eph 1/20.*

»na prawicy postawić, postanawiać, (po)stawiony; postawić po prawicy; na prawicę stawić« [*w tym: o Chrystusie (2), o Maryi (1)*] = *statuere a dextris Vulg* [szyk zmienny] (5:1:3;1:1): O moy Pánye toć mam radoś z oblicza twoyego/ Ráczże mye ná twey práwicy pośtáwić beśpyecznye/ Bych do końcá vziwáć mogł twych rádości wiecznie. *LubPs D3, Z2v; KuczbKat 55; A czáfu ośtátecznego/ [...] day byfmy ná twoiey práwicy/ fćawieni byli wzyfcy/ iáko twoi miłośnicy ArtKanc H2, T8v; GrabowSet P4; LatHar 143, 306, 645; WujNT Matth 25/33; SkarKaz 6b.*

»siedzieć, siedzący, siedzenie na prawicy; siedzieć, siedzący po prawicy« [*w tym: bożej (27), Boga (Ojca) (26), u Boga (Ojca) (10), Ojcowskiej (9), Ojca (2), u Ojca (2), boskiej (3), Pańskiey (1), u Pana (1); o Chrystusie [najczęściej cytaty i nawiązania do Kreda] (80)*] = *sedere a dextris a. ad dexteram Vulg, PolAnt; sedere in dextera Vulg; sedere ex dextris PolAnt* [szyk zmienny] (86:22:3;8:4): *PowUrb +4; Wfćapil na niebiofa/ fiedzi na prawicy boga oytta wfśechmogáćego. OpecŻyw 176v; WróbŻółt P5v, 117v; Wierzę iż tenże Syn boży wfćapil do nieba/ y fiedzi na prawicy v boga oicza wfśechmogáćego/ y fćad przydzie fędzić żywe/ y też vmarłe. SeklWyzn Bv; SeklKat B4v, O2; MurzHist F; Rzekł pán panu moiemu śiedz po prawy ręce (marg) naprawicy (-) moiéi MurzNT Matth 22/44; LubPs Z2v; iufz tedy mamy ieden tylko Ołtarz Paná Iezu Kryfća ná prawicy v Bogá w niebiesiech wfćawitźnie fiedzącego. KrowObr 102v, 10, 66v, 67, 68, 68v [2 r.] (18); RejWiz 164v; A od tychmiałt będzie fyn człowieczy fiedział ná práwicy Bożey. Leop Luc 22/69, Matth 22/44, Hebr 10/12; Y ktoremuż z Aniołow kiedy rzekł? Śiedz ná práwicy moiey/ áż położę nieprzyiaćiele thwoie podnożkiem nog twoich. BibRadz Hebr 1/13, *7, Mar 14/62; BielKron 139v; HistRzym 102; RejPos 78, 78v, 88v [2 r.], 107v, 109v (17); RejPosWiecz³ 97v; GrzegŚm 10; KuczbKat 55 [3 r.]; RejZwierz 197v; Y coż rozumieć/ że ták wfćapil/ y ták śiedzi ná práwicy/ iáko my wfćepuiem y śiedzim? [...] (marg) śiedzieć ná práwicy bofkiey nie rozumie fie to ćieleśne náfze fiedzenie. (-) WujJud 70v, 25v, Nn3; WujJudConf 23v, 70v; Abowiem Pan Jezus Kryfćus fiedząc ná práwicy Oycá fwoiego/ [...] łam iedyny zołtawá káplánem/ y owfzem nawyśfzym Bićkupem Kościołowi fwoiemu ná wieki RejPosRozpr b4; RejPosWstaw [21³]v [2 r.], 110v, [143³]v; MycPrz I A4; BudNT Luc 22/69; CzechRozm 180v, 181, 193, 204, 265v; SkarŻyw 125, 443; CzechEp 187, 194, 196, 250; NiemObr 9; ReszPrz 85, 87; Skonałś zwycięłtwo/ przemogł żądło śmierći/ otworzyłś niebo wiernym żądáiącym/ ná práwicy śiedziłf/*

w ławie Bogá Oycá. *ArtKanc* N19v, H2v, M9v, M10v, T17v; *LatHar* 9, 87, 91, 188, 281 (10); od tąd będzie Syn człowieczy siedział ná prawicy mocy Bożey. *WujNT Luc* 22/69; ktory [Jezus] máiąc przed łobą wefele podiał krzyż/ wzgárdziwłzy łromotę/ y siedzi (*marg*) vsiadł. 2L.G.S. (-) ná prawicy łtolice Bożey. *WujNT Hebr* 12/2, s. 5, *Matth* 22/44, 26/64, *Mar* 14/62, s. 515 (14); To łiedzenie iego [Chrystusa] n[a] prawicy Bożey dáie znác/ iż siedzi iáko Krol w Pánłtwie łwoim/ y iáko łędzia włzytkiego łwiátá *SkarKaz* 242b, 242a, b, 243a [3 r.], Oooob.

»sieść (*a. usieść, a. zasieść*) na prawicy (na prawicach), po prawicy« [*w tym: bożej (6), Boga Ojca (3), u Boga Ojca (1), Ojcowskiej (1), Ojca (2), u Ojca (2); o Chrystusie (25)*] = *sedere a dextris a. in dextera Vulg, PolAnt; sedere ad dexteram PolAnt* [szyk zmienny] (31:17): Rzekł pan panu memu łiádz ná prawiczach moich. *WróbŻolt* 109/1 [*przekład tego samego tekstu [na prawicy, po prawicy]: RejPs, LubPs, Leop Act* 2/34, *GrzegRóżn, RejPos* 231v, *RejPosWstaw, BudNT Luc* 20/42, *CzechRozm* 177, 180, *CzechEp* 248, *WujNT Mar* 12/36, *Luc* 20/42, *Act* 2/34]; *RejPs* 164v [2 r.]; *LubPs* Z2v [2 r.]; *KrowObr* 50; *Leop Act* 2/34; *BibRadz Hebr* 1/3; *GrzegRóżn* C3v; [Chrystus] zwyciężywłzy czártá/ łwiáth/ łmierć/ y grzech/ łiadł ná prawicy Bogá Oycá łwego *RejAp* 46v; *RejPos* 134v *marg*, 136v, 139, 231v [2 r.]; *GrzegŚm* 35; *RejPos Wstaw* [21³]v; *BudBib* 3.Reg 2/19; *BudNT Luc* 20/42; Y ku ktoremułz kiedy z Aniołow rzekł Bog/ Syn moy łełteł ty/ iam łiebie dził vrodził? Abo łiádz po prawicy moiey etc. *CzechRozm* 45; y onże [Syn Boży] też ná prawicy wielmożne⁸⁰ máiełtatu ná wyłokołci vsiadł *CzechRozm* 54v, 36v [4 r.], 45v, 54v [2 r.], 177, 180, 227; *CzechEp* 125, 197, 248, 250, 347; *ArtKanc* G17; vsiadłzy ná prawicy Oycowłkiey/ zełłateł vczniom łbecánego łoćiełzyćiełá. *LatHar* 275; *WujNT Mar* 12/36, 16/19, *Luc* 20/42, *Act* 2 arg, 2/34, *Hebr* 8/1, 12/2; *SiebRozmyśl* E3, *SkarKaz* 242b, 245b.

»stać (*a. stanąć*), stojący na prawicy; stać, stojący po prawicy« [*w tym: bożej (12), Boga (Ojca) (4), u Boga Ojca (1), boskiej (1), Pańskiey (1); o Chrystusie (25), o Maryi (3)*] = *stare a dextris Vulg; stare ad dexteram PolAnt; stans a dextris Vulg* [szyk zmienny] (8:15;1:7): *PowUrb* +3v; Raczy łie dził modłitz za nami/ abyłmy z łprawiedliwymy wdzień ładny łtoiątz ná prawicy przilłi do wieczné chwály. *OpecŻyw* [192]v, 180, 184v; *PatKaz III* 131; *Leop* 3.Reg 22/19, *Act* 7/55 [2 r.]; mamy opiekálniká łwoiego/ Páná Kriłtułá: kthory iuż tám łpráwuie włzytki potrzeby náłze/ łtoiąc ná prawicy v Bogá Oycá łwoiego. *RejPos* 144v, 21, 21v, 22v [2 r.], 24, 24v (11); *WujJud* 70v; *CzechRozm* 49v, 199 [4 r.], 200v, 201; *NiemObr* 120 [2 r.]; Oto widzę niebiołá otworzone/ á Syná człowieczego łtoiącego po prawicy Bożey. *WujNT Act* 7/56[55] [*przekład tego samego tekstu: Leop, RejPos* 21, 22v [2 r.], 24, 136, *NiemObr* (2)], *Act* 7/55.

»włtápić ná prawicę« [*o Chrystusie; w tym: (Boga) Ojca (3), Ojcowską (1)*] (5): Iezus [...] ze włłfytkieimi anioły ij łwiętyimi włtápil/ w náwyłłá chwály ná prawicę boga oytta. *OpecŻyw* 174v; *WróbŻolt* X; *BiałKat* 313v; W tymże łiele práwdziwy^m wierzymy iż Pan Kryłtus włtápil nád włzytki niebiołá widomie/ do onego niebá náwyłłżego do Stolicy Mágełtatu Bołkiego ná prawicę Oycowłką *WujJudConf* 71; *ArtKanc* G13v.

Wyrażenia: »prawica boża, Boga (Ojca), u Boga (Ojca)« = *dextera (dextra) Dei Vulg, PolAnt* (61:41:13): Boć ieden gołłciniec włzytkim do práwice Bożey/ ták też zalię/ częgo náł Pánie Boże vchoway/ y w lewo. *BibRadz* *2v. *Cf* »ná prawicy bożej«, »po prawicy bożej«.

»prawica Ojcowska, Ojca, u Ojca« [szyk 27:2] (16:7:6): Wnet dwa Anieli przy nich stánęli/ pytáiąc, przeczby w Niebo pátrzyli/ O Kryście im ták powiedzieli: Iák go widziéie wstępującego/ w obłokách mocnie się biorącego/ k práwicy Oycá idącego. *ArtKanc* G14. Cf »na prawicy Ojcowskiej«.

Wyrażenia przyimkowe: »na prawicy« = *a dextris, ad dexteram, in dextera Vulg, PolAnt; ex dextris PolAnt* (230): *WróbŻółt* Ov, II7v; *RejPos* 158v; Day nam że tu w cię práwie wierzymy/ w tobie lámym nádzieię fkladamy/ z Oycem twym ná práwicy czćimy. *ArtKanc* G14v; bo w Sákrámenćie iest obecność ciááá iego docześna/ niewidoma/ ná pośilenie y zbáwienie dufz nászych/ nie ná fádzenie: ále ná práwicy iest obecność widoma y wieczna. *SkarKaz* 243b.

~ *W przeciwstawieniu:* »na prawicy ... na lewicy« (2): *Leop* 3.Reg 22/19; Odłączą czarne od białych/ y białe owce ná práwicy/ czarne kozły ná lewicy poftáwią/ iáko íam Pan mowi: Wyłączą/ práwi/ złe od ípráwiedliwych. *SkarKaz* 6b.

Wyrażenia: »na prawicy bożej, Boga Ojca, u Boga Ojca, boskiej« = *a dextris Dek in dextera Dei Vulg, PolAnt; ad dexteram Dei Vulg* (47:41:13:2): Potim prorokuie iako pan Iesus miał wstępić w niebo wesele y miał krolować wiecznie naprawici boga otcza. *WróbŻółt* P5; ílyfzyfz Szczepáná s. wołáiącego w vćífkách fwych: Iż widzę niebo otworzone á Páná íwego/ á on mie czeka ná práwicy Bogá Oycá íwego. *RejPos* 127v, 40 [2 r.], 232v, 339v; [*Szczepan św.*] gdy był kámionowan wydząc Páná ná prawicy Bożey/ iął go wzywáć *BiałKaz* Gv; *WujNT Act* 7 arg. Cf *Zwroty*.

»na prawicy Ojcowskiej, Ojca, u Ojca« [szyk 26:2] (16:6:6): *ArtKanc* H2; Dolegáły Iezufá ná práwicy oycowfkiey/ pętá y rázy/ á mordy pośpolitego krześciáníftwá *PowodPr* 25. Cf *Zwroty*.

Cf *Zwroty*. ~

»po prawicy« = *a dextris, ad dexteram Vulg, PolAnt; ex dextris, in dextera PolAnt* (54): Prorocy/ nie Krolá ćielefnego tym ípośobem opifowáli/ ále Krolá duchownego/ wiecznego/ bo wiecznie ná obłokách niebieskich po práwicy máíeftatu BOżego ítołicę íwá máiącego/ y ná niey íiedzącego. *CzechRozm* 178, 268v.

~ *W przeciwstawieniu:* »po prawicy ... po lewicy« (3): oświeć oczy moie/ áby ná cię pogłádáły/ y to widziáły/ co iest po práwicy/ nie to co po lewicy/ dáleko od ćiebie. *LatHar* 588; *WujNT Matth* 25/33, 2.*Cor* 7/7.

Wyrażenie: »po prawicy bożej« = *a dextris Dei Vulg, PolAnt* (13): áćżkolwiek y Piotr y ínfzy Apośtołowie żyli/ iednák się Stefan ná żadnego z nich nie ogládał: ále íámego tylko iedynacza [!] przyczyńcę y Páná w niebie po práwicy Bożey vpátrował: y będąc kámionowány duchá mu do ręku oddawał *CzechEp* 329, 330. Cf *Zwroty*.

Cf *Zwroty*. ~

b. Prawa strona obiektu (7) :

prawica czego (3): Iezu ktorys na brzegu morzkim zwolennikom vkazawfzy się naprawicę łodziey íieć ciágnąć kazał, ími(łuy) íie n(ad nami). *TarDuch* C8. Cf *po prawicy czego*.

Wyrażenia przyimkowe: »z prawice« (1): Między tymi [*Kozorożcem i Wielorybem*] íą zásię drugie gwiazdy płoné Pod Wodnikiem wilgotnym íkápó rozświéconé. Tych niedáleko ítrumiéń nie práwie gwiazdźíły/ Który z práwice íeie ten to Wodnik ífty. *KochPhaen* 16.

»na prawicy« (1): a wffedfły do grobu vrrzaly mlodzieńtza fiedzące⁸⁰ na prawicy [*in dextris Vulg Mar 16/5*] przyodziáneego [!] białym odzienijm *OpecŻyw 165*.

»po prawicy« = *a dextera, in dextris PolAnt (4)*: Y wffedfły do grobu vyrzaly mlodzieńcá fiedzącego po práwicy/ vbránego w fzáte białą *BudNT Mar 16/5*.

~ *po prawicy czego (2)*: A cheruwowie ftali po práwicy domu/ gdy on mąż chodził *BudBib Ez 10/3*; Ali oto vkazał fię mu Anyoł Páńfki/ ftoiący po práwicy ołtarzá kádźilnego. *LatHar 686*.

po prawicy czemu (1): krolewki ftolec/ był nieco wyfzłfły niżli kfiążáth Ellektorow/ á ftał po práwicy ftołcowi Celárfkiemu. *BielKron 330v*. ~

2. Prawa ręka; dextera Mymer¹, Vulg, PolAnt, Calep, Cn; dextra Murm, Modrz, Cn [*w tym: czyja (150): pron poss (90), G pron i sb (37), ai (poss) (23)*] (182) : *Murm 58; Mymer¹ 22*; Ieftli zapamiętam ciebie o Ierufalem [...] Niechci będzie zapamiętana prawicza moja [*Ps 136/5*] (*koment.*) To ieft wfzytka prawicza moja niechay zginie ieftlibich zapamiętał ciebie miafto Ierufalem *WróbŻołt fí* [*przekład tego samego tekstu: BudBib, SkarKazSej*]; *LubPs V; BudBib Ps 136/5*; A vplotfzy wieniec z ciernia włożyli na głowę iego/ y trzcinę w práwicę ie⁸⁰ *BudNT Matth 27/29* [*przekład tego samego tekstu: LatHar, WujNT*]; *PaprpAn A2v; Calep 317a; LatHar 699; WujNT Matth 5 arg, 27/29; JanNKarGórn G4; SkarKazSej 665b*.

W połączeniu szeregowym (1): Potym wziął kielich s krzyżmem/ odzienie rofpiąwfy/ Pomázał mu do łokciá od dłoni pocżawfy. Práwicę/ rámię/ pierśi/ y grzbiet między plecy/ Ná krzyż *StryjWjaz C2v*.

W przeciwstawieniu: »lewica ... prawica« (3) *cf Przysłowie*.

W porównaniu (1): przez ktorego [*Syna Bożego*] bog ociecz wflythko fprowia Iako człowiek przez fwą prawicę. *WróbŻołt aa4*.

W zaklęciu (2): záklinam cię iuz przez twoię práwicę/ Przez oczu moich łzami fpłókáné źrzenice. Niemiec fie ná fwą dużę/ przy moiéy bytności *GosłCast 48*; Przez mężną twą práwicę/ iefli ná tym máło/ Przez fpólné związki fzlubu [...] Pomści fie/ profzę/ pomści/ pánie *GosłCast 64*.

Przysłowie bibl.: A gdy ty czynifz iałmużnę/ niechay nie wie lewicá twoiá/ co práwicá twoiá czyni. *BibRadz Matth 6/3; ReszHoz 124; WujNT Matth 6/3*.

Zwroty: »dać [komu] prawicę« [*w tym: czego = na znak czego (1)*] = *podaniem ręki potwierdzić umowę; dare dextram PolAnt, Vulg (5)*: Tho mowi przeciw fwym nieprzyiaćiołom/ kthorzy dawfzy mu práwicę fwą nie zdzierzeli mu słowá. *BibRadz I 331a marg, 1.Mach 11/50, 2.Mach 12/11*; zwyćięzeni Arábczycy Nomádowie profili ludy/ aby im dał fwą práwicę/ obiecuiąc mu bydlá dáwac/ á chcąc mu być nápotym y w inych rzeczách ku pomocy. *BudBib 2.Mach 12/11*; Iákub y Cephás y łan/ ktorzy fię zdáli być filarámi/ dáli mi y Bárnábie práwice fpolečności/ áby my między Pogány/ á oni między obrzezánymi *przepowiedáli WujNT Gal 2/9*.

»dzierzyć w prawicy« (1): Skánderbeg/ odpowiedział mu [...] fłufzniefzym ia w fwym wieku miecz dzierzyć w práwicy fwey/ niż Sceptrum *BielKron 242v*.

»w prawicy nosić« (1): Iezu ktoris trcinę tobie podaná miafto fceptru w prawiczi twej nofił. *f. TarDuch [C4]*.

»wziąć do prawice« (1): O łączęśliwy Krolewice/ Weźmi miecz do łwey prąwice. Wípomni iáko Krol łáfkáwy/ Ná łwe przodki Bolełławy. *KmitaPsal* A3v.

Zestawienie: »syn prawice« = tłumaczenie hebrajskiego imienia Benjamin (2): Támże gdy dułzá iey [*Racheli*] miáła wynidź z ciáła (bo támże vmárła) wezwála imię iego Benoni/ Ale óciec iego názwał go Beniámin. (*marg*) Syn prąwice. (–) *BibRadz Gen* 35/18; *BielKron* 16.

Szereg: »(i) prawica i (a) lewica (a. ręka lewa)« = *dextera et sinistra (a. leva)* *Vulg, PolAnt* [*szyk* 6:4] (10): Ręká iego lewa pod głową moią/ á prąwicá iego obłápi mię. *Leop Cant* 2/6, *Ion* 4/11; *BibRadz Cant* 2/6; Y ściągnął Izráel prąwicę łwoię/ y włóżył ná głowę Efraimowę/ [...] á lewicę łwoię ná głowę Manáfelá *BudBib Gen* 48/14; Nofili łuk/ bili z proce y prąwicą y lewicą *BudBib* 1.*Par* 12/2, *Gen* 48/13 [2 r.], *Dan* 12/7, *Ion* 4/11; Błogółławiona miedzy niewiáłtami Iahel/ [...] lewicą wzięła gozdz/ á prąwicą wzniołła młot kowálłki/ y przebiła głowę iego. *SkarŻyw* 560. [*Ponadto w przeciwstawieniach* 3 r.]

Przen [często metonimicznie: *Człowiek działający*] (25) : *WróbŻółt* 25/10; *LubPs* M2v; Zálztzyć nas prąwicą twą mátko Boża poddzie kniey włyłcy robotnicy y łmutni/ á oná ochłódenie y póciełzenie da dułzam wálzym *KrowObr* 152, 153; Nie przyłaczayże miedzy grzełzniki dułze moiey/ áni miedzy morderze żywotá moiego. W kthorych ręku iełt przewrotnóść/ á prąwicá ich pełná iełt dárow [*tj. przekupna*]. *BibRadz Ps* 25/10; A ia też wyznam przed tobą że cię wybáwi prąwicá twoiá. *BibRadz Job* 40/9, *Ps* 143/8, 11; Máłz tu siła tak możnych iák Turecki Báłzá/ Może mu prętki odpor dáć prąwicá wálzá. *PaprPan* Bv; O miłtrzu włzey niecnoty/ fáłżu/ złołci/ zdrády/ W którym niémáłz ni męłztwá/ ni pobožnéy rády. Od kórégo żaden człek nie polégl prąwice *GórnTroas* 52, 14; *OrzJan* 90; ábychmy káždého nieprzyiácielá Koronnego/ bądź prąwicámi łwymi zá póspolitym rułzeniem/ bądź żołnierzmi zá Pobor/ od gránic odganiáli *VotSzl* C3v; Ciáło twoie łmiertelne y dułżę pomierną/ Żyw potem czołá twego/ prąwicą łwą wierną. *KlonWor* 44.

Zwroty: [»[komu] dáć prąwicę bezpieczełstwa« = *zapewnić pokój*: tym kórzy do was przydá/ áż do dnia trzydziełtego miełsiácá Xánthiká (*marg*) Kwietniá. (–) dáiemy prąwicę bełpieczeńłwá [*damus dexteris securitatis*] *WujBib* 2.*Mach* 11/30.]

»[na kogo] prąwice obrocić« = *wystąpić przeciw komu* (1): Zda łię też/ iakoby [*Bóg*] [...] przeciwo nam/ w łásiedztwie bliłkie nieprzyiációły połtáwił/ ktorziby nas záwždy trapili/ á w boiáźni trzymáli: áby iełlibyłmy włtáwicłnie w pokoiu żyli będad ná włzem bezpieczełni/ ábo męłstwo náłze niewiędnęło/ ábo żebyłmy łámi ná łię prąwic łwoich nieobrociłi [*vel ipsi in nos mutuas dexteris converteremus*]. *ModrzBaz* 109.

»podwysszyć (a. wywysszyć), podniełć prąwicę [czyjá a. komu]« = *wzmocnić kogo; exaltare dexteram* *Vulg, PolAnt* (3:1): Podwyłłzyłeł prąwicę thych ktorzy iego potłumili/ Izeł im dáł zwycięłtwo *WróbŻółt* 88/43 [*przekłád tego samego tekstu* (2)] *LubPs* T5v; *BibRadz Ps* 88/43; Pomázáncowi memu Cyrułowi podniołę prąwicę/ á poddam pod nię lud y krolełtwá wielkie *BielKron* 110v.

»pojác za prąwicę« (1): TAK mowi Iehowa pomázáncowi łwe^{mu}/ Korełzowi/ ktoiego poiáłem zá prąwicę [*cuius apprehendi dexteram*]/ ábych półóżył przed obliczem iego narody *BudBib Is* 45/1.

»wieść za prawicę« (1): Gdzie ieft który położył ducha świętości iego? Ktory wiodł za prawicę Moizełzá [*Qui ambulare fecit eos dexteram ad Moses*] ramięniem wielmożności fwey *BudBib Is 63/12*.

Wyrażenie: »prawica kłamliwa, omylna« = *dextera mendax PolAnt (1:1)*: Wybawże mię á wyrwi mię z ręki łynom obcym/ ktorych wftá łą fáłéłzne/ á práwica ich ieft práwicá kłamliwa. *BibRadz Ps 143/11, Ps 143/8*.

Szeregi: »ręka i prawica« (1): Et ponam in mari manum eius: et in fluminibus dexteram eius. A położę na morzu rękę iego [*Dawida*] y na rzeki prawicę iego. (*koment*) Czulfz mocz iego boftwa rozłzerzy od morza do morza. *WróbŻółt 88/26*.

»szabla i prawica« (1): ázaż nie drzewiéy [*Turek*] vderzy ná wálzę kró: M. który Królem byđz raczyłz/ nie miał budownych/ ále ludzi? y láméy tylko łzábli y práwicy fwey dufałz? *OrzJan 82*.

a. O Bogu (115) : [*rzekł Pan Bóg do Mojżesza*] położę cię w rofpádlinie łkály/ y przykryię práwicá moiá/ áz minę y rękę odłożę *BielKron 35*; POfymem widział ná práwicy tego który siedział ná onym máieftacie kłięgi nápiłáne wewnątrz y z wierzchu [*Vulg Apoc 5/1*] *RejAp 50v, 51 [2 r.]*; *BudNT Apoc 1/20*; Y przyłzedł [*Anjoł*]/ y wziął kłięgi z práwice łiedzácego ná łtolicy. *WujNT Apoc 5/8 [przekład tego samego tekstu RejAp 51], Apoc 1/20, 5/1*.

W przeciwstawieniu: »prawica ... lewica« (1): Bog gdy miał budować ten świat/ [...] wczynił przed włzytkimi rzeczámí [...] onych dwu duchow dobrego y złęgo. Z ktorych ieden ieft Bogu iáko práwicá/ drugi iáko lewicá: áby w mocy ich były one rzeczy łprzećiwne. *CzechEp 259*.

Zwrot: »trzymać w prawicy; trzymający na prawicy« = *tenens in dextera PolAnt (1:1)*; *BudNT Apoc 2/1*; Toć mowi *ten* który trzyma łiedm gwiazd w práwicy fwey [*qui tenet septem stellas in dextera sua*]/ który chodzi między łiedmiá łwiecznikow złotyeh *WujNT Apoc 2/1*.

Wyrażenie: »prawica boża« = *Chrystus (1)*: a to przemienienie łie łtadła: łtało łie przez prawicę bożá, to ieftł przez łyna Bożęgo pana Iełufa, przez ktorego bog ociecz wlythko łprawia iáko człowiek przez łwá práwicę. *WróbŻółt aa4*.

Przen [często metonimicznie: Bóg (zwłazszcza działający)] (103) : Racž mię łtrzedz iáko zrzenieę oka od tych ktorzy łie łprzećiwiaią prawici twej. *WróbŻółt 16/8*; Racžy iá [*winnicę*] potwierdzić ktorá łzczępiła prawicza twoia na łynie ktoregos łobie potwierdził. *WróbŻółt 79/16, 19/7, 76/11*; *RejPs 204*; Pan twoy cyebye tu zówždy ták przełtrzegáć bęđzye/ Pod cyenyem práwicy fwey záchowa cye wllędzye *LubPs cc2v*; Práwicá twa w łławney mocy Pánie moy zołtáłá/ Práwicá twa łprzećiwniki łrodze poráżáłá *LubPs gg2v, E4v, S4 [2 r.], T5 [2 r.], Y6v, ee*; *Leop Ps 16/8, 76/11, 107/7, 4.Esdr 16/13*; wybawże mię práwicá twoią á wylłuchay mię. *BibRadz Ps 59/7 [przekład tego samego tekstu: LubPs Y6v, Leop Ps 107/7, JanNKarGórń]*; vmocniłem cię y rátowałem cię/ á podpierałem cię práwicá łprawiedliwości moiey. *BibRadz Is 41/10*; Y ty łię łam nápielz háńby łwoiey miáłto chwály/ bo łię y łam opiwłzy odkryelz nágość łwá/ gdyž kielich práwicy Páńłkiey ná cię wylan bęđzie *BibRadz Hab 2/16, Ps 16/7[8]*; Gdyž tá práwicá/ to ieft niezmięrzona wielmożność Pána thego wlytłko wie widzi pomni y łpráwuie wedle moźności nierozmięzonego Bołtwá łwoiego *RejAp 51*; *RejPos 78 [2 r.], 80, 231v*; Práwicá twoią Iehowo rozwięmoźyła łię wmełtwie/ práwicá twoią Iehowo złamáłá nieprzyácielá. *BudBib Ex 15/6, Ps 76/10[11], 97/1, 137/7*; *CzechRozm 11v, 124v*; *NiemObr 104*; *ArtKanc K4, S*; wołáć do tego potrzebá/ który Piotrá tonácego/ á Páwłá iuz

niemal pogrążonego/ z ciałań bárzo toniey wyfwbodził/ áby cię potężnie iego práwicá wípieráła/ vmacniáła/ y od niezczęfnego iákiego duchownego pośliznienia miłościwie obraniáła. *LatHar* 3; Iákie ieft imię twoie [Boże]/ taką ieft y chwałá twoiá/ áż do granic ziemie: á práwicá twoiá pełná ieft fprawiedliwości. *LatHar* 369; Tego Kfiążęciá y zbáwicielá wywyżzył Bog práwicá fwoiá/ áby dał pokutę Izráelowi y odpufzczenie grzechow *WujNT Act* 5/31; *JanNKarGórn* H; *SarnStat* 495, 782, 931.

Zwroty: »oddalać, odwrócić [od kogo] prawicę« = *avertere dexteram Vulg* (2:1): Czemu oddaláfz miły panie od nas prawicę twoię tak długo od pórzodku ludu twego [*Ps* 73/11]. (*koment*) Prawicę, to ieft pomocz twoię *WróbŻołt* Z5; *Leop Thren* 2/3.

»podnieść, ściągnąć prawicę« [*szyk zmienny*] (3:1): *BierRaj* 21; zá pomocá á rátkiem Pána tego/ gdy on możná práwicę fwą podnieść raczy/ Inádnie wżyfcy wierni zoftána w pokoiu á w befpieczęńtwie zá obroná iego *LubPs* Z3v; Kto iáko ty wielmożny/ w fwiątobliwości ogromny chwałámi czyniácz dziwy? Sciągnáfz práwicę twoię [*Extendisti dexteram tuam*]/ požarłá ie [*nieprzyjaciół*] ziemiá. *BudBib Ez* 15/12; *ArtKanc* K4.

»umocnić prawicę« (1): [*Pan*] vmocnił práwicę fwą [*firmauit dexteram suam*] iáko główny nieprzyiáciel/ y pobił wżyfłtko co iedno było piękneho ná poyzrzenie w przybytku corki Syońkiewy/ wyláł iáko ogień zagniewánie fwoie. *Leop Thren* 2/4.

Wyrażenia: »prawica boża, Boga (Ojca), Bostwa« [*w tym: prawicą bożą podwyższony (a. wywyższony) [o Chrystusie] (8)*] = *dextera Dei Vulg; dextera Excelsi JanStat* (13:3:1): Práwicá tedy/ Bożą powyżłfłoni będącz/ y obietnice Duchá fwiętego wżiáwłfy od oycá/ wyláł [!] tego kthorego wy widzié y flyłfyé. *Leop Act* 2/33; Bo záifte nie żadná pieczá áni opátrznóść ludzka/ ále tylko fámá moc práwice Bożey/ od nágothowánego vpádku tey Korony/ ftrzegłá á bronilá. *LeszczRzecz* A2; *BielKron* 465v; Bo nie rozumiey by to táka práwicá byłá Boga [!] Oycá niebiekfiego iáko człowieká próftego/ która fie dáley iedno ná łokciu álbo ná dwu rofciągnąć nie może. [...] Nie rozumieyże też áby práwicá Boża miáła fie rofciągnąć iáko ręká człowiecza *RejPos* 78; Ale práwicá Boftwá iego rozumie fie wżyfłtká możność Boftwá iego *RejPos* 78, 78, 231v; A przeto żadnym fpofobem wzywánim Chriřtuáfá Pána práwicá Bożą wywyżłzone⁸⁰/ á iuż záwždy żywiácego/ wzywánie fwiętych pomárłych/ nie może być wprowadzone áni vtwierdzone. *CzechRozm* 194, A2, A2v, 36, 59v, 193v; *ArtKanc* H7; *WujNT Act* 2/33; *SarnStat* 155.

»człowiek, mąż prawice [czyjej, tj. bożej]« = *stworzony przez kogo* (1:1): Sthań fie ręka twoiá nad mężem prawice twey/ y nad fynem człowieczym kthoregos fobie potwierdził. *WróbŻołt* 79/18 [*przekład tego samego tekstu*] *RejPs* 120v.

»moc, możność prawice; prawica (wiel)możności; można prawica« = *brachium gloriae PolAnt* (5:5;2;2): Bowiem oni nye przez myecz zyemye otrzymáli/ Ani w rámyenyu fwoim zbáwyenya doftáli/ Lecz można práwicá twa wżyfłtko to fpráwiłá *LubPs* Mv; Oblicze twe fwyęte miłościwye okáz nam/ A będzyem zbáwyeni przez twá możná práwicę *LubPs* S3v; Iż Kriřtus P. ieft krolem niebá y zyemie/ á práwicá możności iego rofciągnęłá fie wżędi *LubPs* T4v *marg*, Ev, dd6v, ee *marg*, ee4; *LeszczRzecz* A2; *RejPos* 231v; *BudBib Is* 63/12; *KochPs* 58; *ArtKanc* H7, T8; *WSzechmogący* wieczny

BOże/ [...] rącz weyźrzyć ná porátowanie ludu Chrześcijánfkiego/ áby narody pogánfkie/ ktore w fwym morderftwie nádzieię pokládáią/ mocą práwice tvey były łtarte y pokruřzone. *LatHar* 622.

»prawica Pańska« (5): Włfytkę tę moc práwicá Pánfka otrzymałá/ Ktora mnye ząwždy ná wlfem zacnye wywyzłfá *LubPs* aa3v, D4 *marg*, ee *marg*; Dawid wiele o they práwicy Pánfkiey wřpomináć raczy/ Iż y ná niebie/ y ná zyemi/ y w piekle/ y w morzu/ wřzędy dołięga możność tey práwice Bogá Oyczá tego niebieskiego. *RejPos* 231v, 78 *marg*.

»święta prawica« (6): prořła tego/ [...] abi twa łwata prawyca od wřłitkych złołcy nas wibawyla a przez twoya dobrotá day nam łbawyenye *BierRaj* 20; Od tych co łą łprzećiwncy tvey łwyętey práwice/ Rącz myę łtrzedz moy miły Pánye *LubPs* D4, ee4; *RejPos* 126; *ArtKanc* T8; Wřzyłtko święta práwicá iego rořpróřzyłá/ Y nierychłym potomkóm pokóy vczyńiłá. *ZawJeft* 14.

»zwycięzna prawica« (1): Wywiódl mię mocą łwoiēy zwycięžnyē práwice Z błót nieprzebytych/ y z trzęłáwice. *KochPs* 58.

Szeregi: »prawica a miecz« (1): Práwicá moiá nie przepuřci złołnikom/ a miecz moy nie ząwřciągnie łię [*Non parceret dextera Mea ... nec cessabit romphaea Vulg*] od tych kthorzy wylewáią krew niewinną ná źiemi. *BibRadz* 4.*Esdr* 15/22.

»prawica a (i) możność« (3): A wřzytki káthy łą pelne tey práwice á tey możności iego/ á s tąž práwicą y s tąž możnością iego ięft wřzędy náłz miłóřiwy Pan á odkupiciel náłz *RejPos* 78, 78v.

»prawica i ramię« = *dextera et brachium Vulg* (3): Ale prawicza twoia y ramię twoie miły panie y objawienie obliczności tvey toć ie źbawiło *WróbŻołt* 43/4, 97/1; *Leop Ps* 97/1.

»ręka, (a) prawica« = *manus et dextera Vulg*, *PolAnt* (5): *WróbŻołt* 88/14; Ręká też moiá vgruntowáłá źiemię/ á práwicá moiá rozmierzyłá Niebiołá *Leop Is* 48/13 [*przekład tego samego tekstu: BibRadz, CzechEp*]; *BibRadz Is* 48/13; Można ięft ręká twoiá/ wyłoka práwicá: Ná łądzie/ á ná práwie twoiá tkwi łtolicá [*Vulg Ps* 88/14] *KochPs* 133; *CzechEp* 272.

b. O mądrořci; przen (1) :

Wyrażenie przyimkowe: »w prawicy« (1):

~ *W przeciwstawieniu*: »w prawicy ... w lewey ręce« (1): Szczęłliwyž to ięft człowiek ktory naydzie mądrořć/ [...]. W práwicy iey łą czáły długo trwáiące/ á w lewey ręce iey bogáctwá y zacnołci. *BibRadz Prov* 3/16. ~